

werkblad Noviomagus

In 12 voor Christus, ten tijde van keizer Augustus, kwamen de Romeinen naar Nederland. Hun doel was de verovering van Germanië, het woongebied van de Germanen. Dat lag aan de overkant van de Rijn. Waar nu Nijmegen ligt, bouwden ze een legerplaats. Deze legerplaats moest als uitvalsbasis dienen voor hun veroveringsoorlog. Hiermee eindigt voor Nederland de prehistorie en begint de Romeinse tijd. Want de Romeinen zouden wel vier eeuwen lang blijven. Dankzij hun geschriften weten we iets over de Germaanse stammen die hier woonden en de gebeurtenissen die zich hier afspeelden.

Bij de legerplaats lag de nederzetting *Oppidum Batavorum*, vrij vertaald 'Batavenburg'. De nederzetting was genoemd naar de Germaanse stam van de Bataven. Mogelijk was het hun hoofdplaats. Maar het zou ook een Romeinse nederzetting kunnen zijn geweest. In ieder geval was het geen stad in de moderne zin van het woord, maar een dorp van een paar duizend inwoners.

De verovering van Germanië werd geen succes. In het jaar 9 na Christus werden zelfs drie Romeinse legioenen door de Germanen in de pan gehakt! Ten slotte gaven de Romeinen hun veroveringsplan maar op en werd de Rijn de rijksgrens: de *limes*. Langs de Rijn bouwden ze een linie van forten en wachttorens. Vanuit 'Nijmegen', dat iets ten zuiden van de *limes* lag, kon in geval van nood de grensverdediging worden ondersteund.

In het jaar 69 kwamen de Bataven in opstand. Ze kregen hulp van andere Germaanse stammen. De opstandelingen verwoestten veel grensforten. Keizer Vespasianus stuurde acht legioenen naar het noorden, waarop de Bataven zich terugtrokken in de Betuwe, hun stamgebied. Op hun terugtocht legden ze *Oppidum Batavorum* in de as. Uiteindelijk gaven de Bataven zich over. Na de Bataafse Opstand legerden de Romeinen hun tiende legioen in 'Nijmegen'. Dat legioen moest een oogje in het zeil houden.

De legioensoldaten konden niet rustig afwachten tot er iets gebeurde, nee, ze waren constant in de weer: met proviand verzamelen, oefenen, graven, bouwen, noem maar op. Het legioen had zelfs een eigen steenbakkerij! De aarden verdedigingswal en de houten barakken van het legerkamp werden vervangen door een stenen muur en stenen onderkomens. Zoals alle Romeinse legerkampen was het kamp volgens een strak plan opgezet. Buiten de muur lag een grote, stenen markthal: het *forum*.

Bij het legerkamp ontstond een nederzetting. Trajanus, die keizer was van 98 tot 117, gaf deze plaats het marktrecht. De nieuwe nederzetting ging toen *Ulpia Noviomagus* heten (*noviomagus* betekent 'nieuwmarkt'). Uit die naam is de naam Nijmegen voortgekomen. Nijmegen is dus wel 2000 jaar oud! Oudere steden zijn er in Nederland niet.

Vragen & Opdrachten

Gebruik eventueel een atlas en een rekenmachine. Voor de extra opdracht 12 zijn tekenspullen nodig.

1. Romeinen voor het eerst in ons land

WEETVRAAG. Waar nu Frankrijk en België liggen, leefden vroeger de Galliërs. Tussen 58 en 50 voor Christus werden zij onderworpen door de Romeinen. Tijdens deze veroveringsoorlog zijn de Romeinen ook in Nederland geweest. Zij kwamen tot aan het riviereengebied.

Welke beroemde Romeinse veldheer voerde de legioenen aan?

.....

2. Topodetective

Nijmegen ligt op een heel strategische plaats, namelijk aan een rivier en op een plateau dat aan de noordkant steil afhelt richting de rivier.

a. Hoe heet die rivier?

.....

b. De bewuste rivier is een tak van een heel bekende rivier. Welke rivier?

.....

c. Ten zuidwesten van Nijmegen stroomt een andere grote rivier. Hoe heet die rivier?

.....

d. Waar nu Arnhem ligt, lag de Romeinse rijksgrens. Aan welke rivier ligt Arnhem?

.....

3. Nijmegen staat een paar maal tussen aanhalingstekens. Waarom?

.....

.....

4. Hoe kan het dat Nijmegen hoger ligt?

- Nijmegen ligt op een groot rivierduin.
- Nijmegen ligt op een stuwwal uit de ijstijd.
- Nijmegen ligt op een uitloper van de Ardennen.
- Nijmegen ligt op een terp.

5. Met de komst van de Romeinen eindigt voor ons land de prehistorie.

Wat is de prehistorie?

- De tijd waarin hier nog geen mensen woonden.
- De tijd waarin er nog maar weinig gebeurde.
- De tijd waarin er nog weinig of geen aandacht was voor de geschiedenis.
- De tijd waarin er nog niet werd geschreven over ons land.

6. Hoe heet de tijd die volgt op de prehistorie?

- bronstijd
- ijzertijd
- Romeinse tijd
- middeleeuwen

7. Romeinse rijksgrens

Welk Latijns woord wordt er in de tekst gebruikt voor de Romeinse grens?

.....

8. Keizerkalender

Hieronder zie je een stukje van de keizerkalender, met de namen van de eerste dertien Romeinse keizers. Vul de drie ontbrekende namen in met behulp van de namen uit de tekst.

1.	(27-14)
2.	Tiberius	(14-37)
3.	Caligula	(37-41)
4.	Claudius	(41-54)
5.	Nero	(54-68)
6.	Galba	(68-69)
7.	Otho	(69)
8.	Vitellius	(69)
9.	(69-79)
10.	Titus	(79-81)
11.	Domitianus	(81-96)
12.	Nerva	(96-98)
13.	(98-117)

9. Legioen

Een legioen bestond uit circa 6000 manschappen. Een deel had geen gevechtstaak: deze legionairs hoefden niet te vechten, maar hadden andere taken. Wat zouden dat geweest kunnen zijn? Noem twee dingen.

-

.....

-

.....

10. IJzerbrein

Het eerste legerkamp in Nijmegen was 42 hectare groot. Er bivakkeerden toen zo'n 12.000 soldaten.

Vraag: Hoeveel voetbalvelden gaan er in 42 hectare? Ga uit van een voetbalveld van 100 meter lang en 65 meter breed en rond af op een heel getal.

.....

.....

11. Extra: Archeodetective

a. Archeologen doen onderzoek in de binnenstad van Nijmegen. Zij hopen sporen van Oppidum Batavorum te vinden. Welk grondspoor zou je in de eerste plaats verwachten als hier inderdaad Oppidum Batavorum gelegen had?

.....
.....

b. Het tiende legioen, bijgenaamd *Gemina* (Latijn voor ‘tweeling’), had een eigen steenbakkerij. Dakpannen van deze steenbakkerij hadden een stempel: LXG. Dat was een afkorting. Wat zouden de L, de X en de G betekenen?

L:

X:

G:

12. Extra: Ikke, keizer(in)

In het legerkamp stond een standbeeld van de keizer. Als er een nieuwe keizer was gekozen, dan bleef het standbeeld staan en werd er gewoon een andere kop op de romp gezet!

Zoek op internet of in de mediatheek een afbeelding van een Romeinse keizer.

Teken het lijf na, maar vervang zijn hoofd door jouw hoofd.

(Als de keizer een borstpantser draagt, zorg dan dat de figuren die op het borstpantser staan, ook op jouw tekening te zien zijn!)

De antwoorden vind je hier: <http://www.surfspin.nl/forum.html>.